DESPRE ATRIBUTUL CATEGORIAL SAU FALSA APOZIŢIE NEIZOLATĂ

RALUCA BRĂESCU

Introducere

Articolul de faţă îşi propune să descrie din perspectivă sintactico-semantică structura binominală [Nc + art. hot] + Np, interpretată frecvent în lingvistica românească drept un tip special de sintagmă apozitivă[1].

În prima parte, vom inventaria tipurile de construcţii pe care pe care le avem în vedere, urmate de o scurtă trecere în revistă a interpretărilor date până în prezent (soluţii de analiză mai mult sau mai puţin tradiţionale). În partea a treia, vom pune în discuţie interpretarea clasică şi, pe baza unor teste, vom pleda pentru o nouă analiză sintactică şi semantică a acestor sintagme binominale,.

1. Tipurile de structuri

Construcţiile pe care ne-am propus să le prezentăm reprezintă denominaţii totale sau parţiale, structuri redate sintactic prin două nominale: un substantiv comun, articulat definit şi (cel mai adesea) un nume propriu.

Pornind de la interpretarea lui G. Kleiber, M. Miron-Fulea[2] (2005: 185) realizează o clasificare a tipurilor de sintagme nominale de forma [Nc + art. hot] + Np. O primă categorie de sintagme este reprezentată de descrierile denominative; numele comun poate denota un titlu sau un rang: *domnul Popescu, papa Ioan Paul al II-lea, regina Maria, preşedintele Pompidou,* o profesie sau o funcţie: *doctorul Antonescu, comisarul Modovan, poetul Coşbuc, sculptorul Brâncuşi, inginerul Costache,* o relaţie de rudenie naturală sau socială: *bunicul Mihai, tanti Maria, mătuşa Anastasia, naşul Andrei,* o relaţie socială sau una personală: *vecinul Ilie, prietena Adina, colega Andreea, mentorul Călinescu, badea Ion, coana Geta,* o entitate geografică: *deşertul Sahara, fluviul Dunărea, continentul Europa, planeta Terra, lacul Bâlea, parcul Herăstrău,* o societate sau un organism: *firma Orange, clubul Dinamo, editura Humanitas,* un animal: *papagalul Coco, căţeluşa Mura.*

Al doilea tip de sintagme relevant pentru analiza noastră este reprezentat de denominaţiile descriptive. Pe acestea le putem structura în mai multe categorii, în funcţie de raporturile înregistrate între cei doi termeni: Np este realizator / inventator / descoperitor al lui Nc: *proiectul Delors, taxa Băsescu, pactul Ribentropp-Molotov, motorul Otto, codul Morse, geanta Dior, săritura Drăgulescu, pirueta Billman, strâmtoarea Magellan, boala Parkinson, suspensiile Monroe, cauciucurile Michelin;* Np este „subiectul" lui Nc: *anul Caragiale, procesul Dreyfuss, cazul Andreea Răducan, festivalul „Maria*

[1] Direcţia de analiză şi deopotrivă mare parte din suportul bibliografic utilizat pentru realizarea acestui articol reprezintă sugestii ale doamnei profesoare Gabriela Pană Dindelegan, pe care am simţit-o întotdeauna aproape, susţinându-mi atent cariera şi sprijinindu-mă cu mare drag în viaţa personală.

[2] M. Miron-Fulea (2005: 185) prezintă, pe lângă cele două tipuri de sintagme binominale mixte – descrierile denominative şi denominaţiile descriptive – şi un al treilea tip – calificările denominative, de tipul: *stilul Camil Petrescu*. Acestea din urmă „reprezintă expresia unei funcţii pragmatice de forma: agent (autor/inventator/fabricant) → rezultat (produs)".

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

Tănase”, Np este titlul sau denumirea lui Nc: *poemul „Luceafărul”, romanul „Răscoala”, operaţiunea „Furtună în deşert”, liceul Tudor Vianu, blocul Eva, cartierul Militari.*

Un comportament special îl au sintagmele formate din substantive comune şi, în locul numelor proprii, abrevieri, simboluri (*segmentul AB, punctul P, razele X*) sau numerale (*anul 1821, ora 12, secolul XX, tramvaiul 12*)[3].

De asemenea, locul numelui propriu poate fi ocupat şi de un nume comun fără determinant: *cuvântul mamă, adjectivul bătrân, conceptul câine, titlul rege* (cu primul nume metalingvistic sau metalogic), *luna mai, martor cheie, episod pilot* etc. Deşi diferite la nivel referenţial, construcţiile rezultate cunosc o interpretare sintactică similară celor prezentate mai sus. Aceste tipare nu fac însă obiectul articolului nostru; ne vom concentra atenţia numai asupra structurilor cu nume propriu.

2. Interpretarea clasică

Raportul apozitiv a stat sub semnul controverselor interpretative, şi în lingvistica românească, şi în cea străină. În majoritatea abordărilor tradiţionale, apoziţia este tratată ca o unitate sintactică, „atribut substantival, indiferent de cazul termenului determinat sau acordat în caz cu acesta” (GLR, II, 1966: 128). V. Guţu Romalo (1973: 41-45) arată că relaţia apozitivă este un tip special de relaţie sintactică, de nondependenţă, termenii implicaţi realizând o echivalenţă referenţială şi sintactică.

Într-o altă perspectivă, raportul apozitiv este interpretat ca fiind de natură semantico-pragmatică. Cei doi termeni ai sintagmei: suportul (baza) şi aportul (apoziţia) apar într-un raport non-sintactic, argumentat, la nivelul expresiei, de poziţia parantetică a apoziţiei. Unul dintre susţinătorii perspectivei semantice este I. Diaconescu (1986: 127-205), care distinge între două mari relaţii de combinare a cuvintelor în cadrul unui enunţ: adordonarea (care reuneşte coordonarea şi apoziţionarea) şi subordonarea. De asemenea, Irimia (2000: 510) defineşte relaţia de apoziţie ca expresie sintactică a intersectării a două sau mai multe perspective semantice din care este interpretată, la un moment dat, aceeaşi realitate extralingvistică. O simplă detaşare – susţine şi Liana Pop[4]- ar putea efectua o conversiune pragmatică, o transformare a unei funcţii gramaticale în funcţie discursivă, pragmatică (trad. n.).

Indiferent de modalitatea de abordare a apoziţiei, în analiza clasică, numele proprii din sintagmele nominale [Nc + art. hot] + Np sunt considerate apoziţii neizolate, „închise”, restrictive, diferite de cele propriu-zise, explicative. Şi această construcţie a cunoscut controverse; GLR (II, 1966: 128) consideră sintagmele de tipul *fluviul Dunărea* drept „construcţii similare cu apoziţia, care depăşesc sfera atributului”. Într-o altă analiză (Dimitriu, 1982: 348), cei doi termeni ai sintagmei avute în vedere sunt interpretaţi ca formând o singură unitate lexico-gramaticală, deci ca un cuvânt compus.

3. Interpretarea actuală

Direcţia în care ne înscriem este cea din cercetările recente potrivit cărora apoziţia este tratată ca fenomen discursiv[5]. „Între termenii construcţiei apozitive nu se dezvoltă o ierarhie sintactică, specifică relaţiei de dependenţă; apoziţia nu este atribut, nu reprezintă o funcţie sintactică, nefiind legată sintactic, ci doar semantic de centrul sintagmei din care face parte. [...] Apoziţia este un indice iconic al domeniului bazei, cu funcţia generală de a predica proprietăţile acesteia. […] Echivalenţa discursivă a celor două secvenţe lingvistice se realizează prin activarea unor posibilităţi semantice, virtual prezente în matricea termenului” (GALR, II, 2005: 619-620).

Scopul articolului de faţă nu este însă să demonstrăm că apoziţia nu reprezintă o funcţie sintactică; urmărim să arătăm că numele proprii din sintagmele nominale cu structura [Nc + art. hot.] + Np, interpretate adesea în termeni apozitivi, sunt singurele care cad sub incidenţa subordonării[6], iar

[3] Vezi I. Diaconescu (1986: 159) şi D. Van de Velde (2001: 301)

[4] L. Pop, 2001: 253

[5] „Apoziţia este plasată lângă antecedentul ei şi este detaşată de linia principală a frazei (în acest sens ea nu aparţine deci cu adevărat frazei)”. (D. Maingueneau, 2005: 138, trad. n.)

[6] „Construcţiile [...] nu au nimic apozitiv. Ele sunt totuşi asimilate apoziţiilor pentru singurul motiv că marchează o relaţie de identitate referenţială între nume. [...] Ca şi cum aceeaşi relaţie referenţială nu s-ar putea realiza sub forme sintactice multiple şi invers” (M. Riegel, J.-C. Pellat, R. Rioul, 1997: 188). Pentru consideraţii pe aceeaşi temă, vezi şi GALR (II, 2005: 630-631): „structurile cu atribut categorial sunt construcţii fals apozitive în care apare un determinativ obligatoriu, restrictiv semantic (restrânge extensiunea primului termen şi serveşte la identificarea referenţială a obiectului prezent în discurs” sau M. Miron Fulea (2005: 187): „din punct de vedere sintactic,

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

demersul nostru nu poate fi decât unul comparativ. Tipul apozitiv pe care îl folosim drept punct de reper este cel prototipic, ecuativ[7], ca în exemplul: *Ioana, sora mea*. Vom analiza, aşadar: (i) modelele referenţiale diferite pe care le susţin cele două unităţi (apoziţia ecuativă şi atributul în cauză), (ii) comportamentul lor diferit în ceea ce priveşte posibilitatea omiterii din enunţ, (iii) acordul în caz cu suportul sintagmei din care fac parte, (iv) intervertirea topicii la nivelul sintagmei binominale, (v) dislocarea sintagmelor şi (vi) compatibilitatea unităţilor avute în vedere cu mărcile apozitive. Se creează, prin urmare, premisele analizei unei noi categorii de atribut, numit „categorial", prin analogie cu adjectivele de tip categorial care funcţionează similar. [8]

Modelul referenţial al sintagmei

Apoziţia şi atributul categorial fac apel la modalităţi diferite de identificare a referentului; acest fapt a fost relevat atât în studiile româneşti, cât şi în cele din literatura străină de specialitate.[9]

Apoziţia şi baza sau suportul său sunt coreferenţiale; primul termen al sintagmei, baza, introduce un referent în discurs, iar apoziţia, pe poziţia a doua, îl reia, îl dublează:

Elena, adică sora mea, vecina ta, e dansatoare.
Mi-e dor de Braşov, oraşul copilăriei mele.

Atributul categorial presupune, conform celor două tipuri prezentate mai sus, alte variante de identificare referenţială. Numele propriu denotă un referent individualizat, ceea ce explică prezenţa obligatorie a articolului definit cu care se combină numele comun. Adjoncţiile sunt, prin urmare, identificatorii restrictive şi permit selecarea unui individ dintr-o anumită clasă[10]. Parafrazei acceptate, în mod curent, pentru o sintagmă ca *oraşul Paris* – „oraşul care este Paris" – D. Van de Velde (2001: 290), plecând de la analiza lui G. Kleiber asupra predicatelor de denominaţie, îi substituie o alta: „oraşul al cărui nume este Paris", tocmai pentru a sublinia că relaţia dintre cei doi termeni nu este una ecuativă, de identitate referenţială, ci una de denominaţie. D. Maingueneau (2005:138) tratează, de asemenea, construcţiile de tipul: *pictorul Manet, Fratele Jules, oraşul Paris* etc. ca pe nişte structuri diferite de apoziţiile propriu-zise, detaşate: „în aceste structuri, cele două GN asociate nu sunt în realitate pe acelaşi plan, nu este vorba despre combinarea a două unităţi autonome coreferente, ci un termen serveşte la caracterizarea celuilalt" (trad. n.).

---

considerăm, aşadar, că descrierile denominative *[Nc + art.hot.] + Np* reprezintă un grup nominal în cadrul căruia numele propriu ocupă funcţia sintactică de atribut şi se află în relaţie de dependenţă unilaterală cu numele comun".

[7] Realizarea prototipică a apoziţiei este cea nominală şi cunoaşte două tipuri cu trăsături sintactice şi semantice diferite: apoziţia ecuativă (*Paul**, un prieten al Mariei**, a reuşit să ne ajute*.) şi apoziţia atributivă (*Vi-l prezint pe prietenul meu, **jurnalist***.); cf. GLR (II, 2005: 624)

[8] Potrivit clasificărilor curente, se distinge, din punct de vedere semantic, între adjectivele calificative, care exprimă însuşiri ale obiectelor (*studentă **frumoasă** şi **inteligentă**)* şi cele categoriale (sau relaţionale) care exprimă o relaţie între două substantive (*vin **românesc,** urs **polar***); cf. GLR (I, 2005: 142)

[9] Plecând de la o mai veche discuţie a lui Tiktin, V. Hodiş realizează o comparaţie între două sintagme: *domniţa Ruxandra* şi *domniţa* (Ruxandra), *fiica* (lui Vasile Lupu) despre care consideră că au comportamente inconfundabile, atât din punct de vedere noţional-semantic (referenţial) cât şi morfo-sintactic. „Luând în discuţie aspectul referenţial, vom constata – arată V. Hodiş – că în primul exemplu, *domniţa* – ca termen generic, cu sferă noţională largă – nu desemnează un referent (designatum) identic, confundabil cu cel al componentului sintactic *Ruxandra* – termen individual, ca nume propriu ce este, cu sfera restrânsă până la unicat – de unde raţiunea „determinării" semantice, adică a restrângerii de către subordonat (notă) a sferei semantice a regentului (noţiune). Şi este normal că determinarea, înţeleasă ca restrângere a sferei, nu poate veni decât de la notă (*Ruxandra*) spre noţiune (*domniţa*), adică, în planul gramaticii şi în termenii adecvaţi acesteia, de la atribut (*Ruxandra*) – care nu-i o reală, ci o falsă apoziţie – spre regent (*domniţa*). Aceeaşi este situaţia tuturor îmbinărilor de cuvinte în care primul este un termen generic, comun (entopic, la termenii toponimi) iar celălalt – substantiv, cel mai adesea propriu, desemnând individualităţi [...]: *bunicul Manole, fluviul Dunărea, munţii Carpaţi, planeta Pământ, tutunul Matelot, operaţiunea „Vipera", romanul Ion, cuvântul pace, cheia sol* etc., ilustrări ale nonechivalenţei noţional-semantice, ale nonidentităţii de referent. În exemplul al doilea, însă, - continuă V. Hodiş – vom constata că *domniţa* şi *fiica* „acoperă" una şi aceeaşi realitate; spunem în termenii semanticii că cele două cuvinte se referă la acelaşi referent; sferele lor noţionale fiind egale, referentul – identic, determinarea este exclusă. De aici „neatârnarea"semantică şi logică, din care rezultă nesubordonarea sintactică a unui termen faţă de celălalt. Putem afirma, deci, că aici avem de-a face cu termeni echivalenţi din punct de vedere noţional-semantic sau mai exact referenţial. Echivalenţi, desigur, doar în contextul dat".

[10] Cf. D. Van de Velde (2001: 297)

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

„Modelul referenţial pus în joc de descrierile denominative – arată M. Miron-Fulea (2005: 182) - constă în descrierea referentului întregii sintagme nominale ca aparţinând clasei denotate de numele comun, dar diferenţiindu-se de toate celelalte ocurenţe prin calitatea de a fi purtătorul numelui propriu. […] Astfel, referentul sintagmei *preşedintele Iliescu* – arată mai departe autoarea – este prezentat ca verificând predicatul descriptiv *preşedinte* a cărui sferă extensională este restrânsă prin intermediul predicatului denominativ *Iliescu*".

Denominaţiile descriptive, al doilea tip de sintagme binominale, sunt denominaţii parţiale. Numele propriu este „împrumutat", cu alte cuvinte, referentul său iniţial nu aparţine clasei denotate de numele comun. (M. Miron-Fulea, 2005: 182): *Delors nu este un proiect.; Băsescu nu este o taxă.*, spre deosebire de descrierile denominative: *Iliescu este un preşedinte.*

3.2. Caracterul facultativ al termenilor

În cadrul relaţiei apozitive, atât baza, cât şi apoziţia pot fi, pe rând, omise; suprimarea succesivă a oricăreia dintre ele nu implică schimbări semnificative de sens (cu excepţia pierderii inerente de informaţie):

Prietena mea cea mai bună, Ana, mă însoţeşte peste tot.
Prietena mea mă însoţeşte peste tot.
Ana mă însoţeşte peste tot.

Atributul categorial nu este o complinire suplimentară, facultativă, astfel că suprimarea sa antrenează „alterarea" sensului enunţului:

Ioana s-a întâlnit cu vecinul Mihai.
Ioana s-a întâlnit cu vecinul.

Cazul Andreea Răducan e în continuare de actualitate.
Cazul e în continuare de actualitate.

Enunţul nu este nongramatical, dar pentru a se putea recupera referentul este necesară o utilizare anaforică sau deictică a articolului hotărât al numelui comun „vecinul / cazul". Articolul definit nu realizează însă o restrângere suficientă, echivalentă cu cea a numelui propriu.

Pe de altă parte, ştergerea bazei, adică a numelui comun, este, în egală măsură, generatoare de confuzii:

Ioana s-a întâlnit cu Mihai.
Andreea Răducan e în continuare de actualitate.

În această situaţie, numele propriu identifică referentul, dar nu permite accesarea vreunei informaţii suplimentare despre acesta, fiind necesară decodarea completă a situaţiei de comunicare pentru evitarea echivocului: (*actorul / prietenul / unchiul / vecinul*) *Mihai*; (*gimnasta / şcoa1a de gimnastică / ancheta / cazul*) *Andreea Răducan.*

3.3. Acordul apoziţiei / atributului categorial cu suportul sintagmei

Apoziţia este un constituent detaşat cu rol descriptiv, acordat, în mod facultativ, în caz cu suportul său. Reiterarea informaţiei cazuale şi reluarea prepoziţiilor nu sunt fenomene obligatorii:

Telefonul este al Adinei, colega mea.
Telefonul este al Adinei, al colegei mele.

Am revăzut-o pe Anca, prietena mea din copilărie.
Am revăzut-o pe Anca, pe prietena mea din copilărie.

Spre deosebire de apoziţie, atributul categorial se caracterizează prin lipsa acordului şi prin intoleranţa la prepoziţiile suportului:

Faţada liceului Tudor Vianu a fost schimbată.

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

**Faţada liceului lui Tudor Vianu a fost schimbată.*

L-am întâlnit pe domnul Popescu.
**L-am întâlnit pe domnul pe Popescu.*

Dată fiind analiza clasică a structurii de faţă ca atribut apoziţional[11] sau ca apoziţie,[12] au existat mai multe explicaţii ale acestei probleme de acord în caz: fie un real, fie un fals Nominativ. Natura relaţiei dintre cei doi termeni ai sintagmei nominale este, de asemenea, analizată diferit: subordonare marcată prin flexiune, iar atributul stă în cazul Nominativ sau dependenţă obţinută printr-o simplă relaţie de aderenţă, iar forma de Nominativ este numai aparentă[13].

Analiza noastră susţine interpretarea conform căreia numele propriu din sintagma [Nc + art. hot.] +Np este atribut categorial, distinct de orice tip de apoziţie. Forma substantivului propriu este, prin urmare, un nominativ „îngheţat", manifestare a raportului de dependenţă faţă de celălalt constituent al sintagmei:

Manualul aparţine editurii Humanitas.
**Manualul aparţine editurii lui Humanitas.*

A venit îmbrăcat cu treningul Adidas.
**A venit îmbrăcat cu treningul cu Adidas.*

Enunţurile devin gramaticale numai cu schimbarea statutului atributului categorial în apoziţie ecuativă, aşa cum o sugerează şi apariţia mărcilor formale – semnele grafice de detaşare:

A venit îmbrăcat cu treningul, cu Adidas.
Manualul aparţine editurii, lui Humanitas.

Prezenţa virgulelor susţine caracterul facultativ al apoziţiei, al acestui comentariu suplimentar la un prim termen suficient, în contextul respectiv, pentru acoperirea şi selectarea referentului unic. Este necesar contextul mai larg, lingvistic sau situaţional, care să permită descifrarea mesajului. Treningul în cauză este numai cel marca Adidas, la fel cum editura despre care se vorbeşte poate fi numai Humanitas. Numele proprii au numai un rol de redenumire precisă.

În cadrul construcţiilor cu atribute categoriale, o parte dintre denominaţiile descriptive cu nume propriu - individ, au un comportament sensibil diferit de descrierile denominative:

A venit rândul colecţiei Versace.
A venit rândul colecţiei lui Versace.

Se cunosc comentariile asupra efectului Pavlov.
Se cunosc comentariile asupra efectului lui Pavlov.

Dată fiind formula referenţială a sintagmelor de mai sus: Np este inventator sau autor al lui Nc, apare posibilitatea reconstituirii relaţiei inerente de posesie în care intră numele propriu: *codul(ui) (lui) Da Vinci, săriturii (lui) Drăgulescu*, (nu şi **liceul(ui) lui Tudor Vianu, *romanul(ui) Răscoalei*). Structura se schimbă în acest caz, numele propriu devine referenţial şi permite reluarea informaţiei de caz a suportului.

3.4. Topica unităţilor

Fenomenul coreferenţialităţii discursive a termenilor dintr-o sintagmă apozitivă are implicaţii asupra intervertirii topicii. Suportul şi apoziţia îşi pot schimba rolurile între ele:

Ne-am revăzut după o lungă absenţă la târgul de carte, la Gaudeamus.
Ne-am revăzut după o lungă absenţă la Gaudeamus, la târgul de carte.

---

[11] Cf. GLR (II, 1966: 130)

[12] Într-o altă interpretare, I. Diaconescu (1986: 134) tratează sintagma ca apoziţie şi nu ca atribut: „în această poziţie, se recunoaşte formal un Nominativ, dar, din punct de vedere relaţional şi funcţional, apoziţia, fiind expresia unui raport nesintagmatic, se manifestă în afara relaţiilor de tip cazual, care sunt relaţii sintagmatice, generatoare de funcţii sintactice.

[13] V. Hodiş consideră că atributul, întotdeauna subordonat exclusiv substantivului regent al sintagmei, întotdeauna stă în cazul Nominativ, mai precis într-un fals Nominativ, de unde denumirea pe care a primit-o îmbinarea aceasta sintactică de falsă apoziţie. Raportul de subordonare nu se exprimă, aşadar, prin flexiune, de vreme ce atributul nu stă sub semnul regimului cazual impus de regenţi, ci prin aderenţă - arată autorul.

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

Dacă, în primul exemplu, numele propriu este o apoziţie pe lângă numele comun, în cel de-al doilea, rolurile se schimbă; apoziţia rămâne, în mod obligatoriu, pe poziţia a doua a sintagmei, aşa cum arată criteriul poziţiei detaşate. Locutorul desemnează referentul în mod direct, prin numirea acestuia cu ajutorul numelui propriu, „Gaudeamus", sau indirect, prin descrierea făcută de numele comun, „târgul de carte".

Atributul categorial are, de asemenea, o topică fixă, este postpus bazei, dar este imposibilă o eventuală intervertire sau o schimbare de roluri între cei doi termeni ai sintagmei:

**Vodafone firma s-a extins mult.*

**Mihai regele a fost aşteptat de multă lume la Braşov.*

**Nobel premiul a fost acordat unui fizician ceh.*

Enunţurile sunt acceptabile la limită numai prin schimbarea calităţii atributului categorial în apoziţie. Această schimbare se corelează cu o apariţie în poziţie parantetică sau detaşată, marcată prin diverse semne grafice (virgulă, linii de pauză, paranteze):

? *Vodafone - firma - s-a extins mult.*

? *Mihai, regele, a fost asteptat de multă lume la Braşov.*

? *Nobel, premiul, a fost acordat unui fizician ceh.*

Prezenţa numelui propriu pe prima poziţie, urmat de numele comun nedetaşat, neizolat este posibilă numai în contexte contrastive, pentru dezambiguizarea unor omonimii, ca adaos pentru evitarea unor confuzii[14]:

Popescu profesorul, nu Popescu actorul, era implicat în accident.

David Copperfield iluzionistul, nu David Copperfield personajul lui Dickens era subiectul articolului.

Scrie la ziar şi despre Năstase politicianul, şi despre Năstase sportivul în egală măsură.

Stia multe despre Caragiale, dar nu despre Caragiale colegiul, ci despre Caragiale scriitorul.

Profesorul a insistat în discursul său asupra marilor exemple: Carol Davila universitatea reprezintă imaginea lui Carol Davila medicul.

Prietenul meu e interesat de Snagov: nu de Snagov ţigările, ci de Snagov localitatea!

Reclama la Unirea (Unirea coniacul, nu Unirea magazinul) a generat discuţii aprinse la CNA.

Contexte similare se înregistrează pentru numeroase nume proprii binecunoscute (numele unor personalităţi sau nume geografice vechi) care au ajuns să denumească realităţi actuale: *Mamaia* (staţiunea de pe litoralul românesc şi festivalul de muzică uşoară), *ASIA* (continentul şi grupul muzical), *Maria Tănase* (cântăreaţa de muzică populară şi festivalul folcloric), *Borsec* (localitatea şi marca de apă minerală) etc.

3.5. Dislocarea sintagmelor

Sintagmele apozitive pot fi dislocate. Între cei doi termeni, adică între suport şi apoziţie, pot fi inserate alte componente ale enunţului, fără să producă degenerări sintactice sau semantice:

*Abia aştept sa o văd **pe fetiţa ta**, despre care mi-ai vorbit atâta, **pe Ioana.***

*Voi cumpăra **un cadou** pentru aniversarea Anei, mâine, **o carte.***

*A părăsit **Parisul** singur, acum două zile, **oraşul deziluziilor sale.***

Atributul categorial nu poate fi separat de suportul său, ceea ce explică numele de apoziţie „închisă", prin care era calificată structura în modelul tradiţional[15]:

***Cartierul** în care locuiesc **Militari** este destul de aglomerat.*

***Alfabetul** învăţat atât de repede **Braille** îi era acum extrem de util.*

Enunţurile sunt legitimate numai de prezenţa pauzelor, marcate prin virgule, care detaşează numele proprii de restul componentelor discursive, însă acest demers antrenează schimbarea statutului atributului categorial în apoziţie:

Cartierul în care locuiesc, Militari, este destul de aglomerat.

Alfabetul învăţat atât de repede, Braille, îi era acum extrem de util.

3.6. Toleranţa la mărci apozitive

În anumite ocurenţe, apoziţiile pot fi însoţite de apozeme[16]:

[14] Cf. GALR (II, 2005: 631), M. Miron-Fulea (2005: 188)

[15] I. Diaconescu (1986: 140) îl citează pe L. Bloomfield, care numeşte acest tip „apoziţii închise", datorită faptului că între bază şi apoziţie nu poate fi introdus un alt termen fără să afecteze legătura.

[16] Apoziţia poate fi însoţită de o serie de mărci lexico-semantice (apozeme, adică adverbe cu funcţie metalingvistică), prozodice (intonaţie joasă, accent independent) şi grafice. „Reluările, reformulările succesive sunt

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

Am ales pe cineva care să participe la competiţie, ***şi anume*** *pe Anda.*
Acesta este câştigătorul, ***adică*** *Mihai,* ***adică*** *fratele meu.*
Am o problemă, ***mai bine zis*** *o dilemă.*

În absenţa acestor unităţi metalingvistice de „retuşare" sau de redenumire a conţinutului suportului, apoziţiile sunt detaşate oricum prin alte semne grafice: virgulă, două puncte, linii de pauză, care subliniază statutul lor parantetic, facultativ:

Au venit cu toţii: prieteni, colegi, rude, să îmi fie aproape.
„Spuma zilelor", cartea lui Boris Vian, mi s-a părut deosebită.
Avea o problemă cu Ana – cea care îi fusese mereu rivală.

Atributele categoriale sunt incompatibile cu mărcile apozitive, fie ele metalingvistice sau grafice:

**Cabinetul adică Tăriceanu se află în stare de alertă.*
**Generaţia mai bine zis Pro reacţionează întotdeauna foarte prompt.*
**Primarul anume Videanu promite un oraş mai curat.*

4. Concluzii

Am încercat să arătăm, în articolul de faţă, cum un constituent considerat frecvent drept apoziţie are, în realitate, proprietăţile unui tip special de atribut. Luând ca punct de plecare o idee deja exprimată, dar destul de aluziv (în multe alte lucrări, mai ales în cele foarte recente din lingvistica românească), am aprofundat analiza sintagmei din care face parte acest atribut.

Deşi au o structură similară, construcţiile cu apoziţii şi cele cu atribute categoriale, pe care le-am analizat comparativ, sunt, în realitate, foarte diferite, atât la nivel semantico-referenţial, cât şi la nivel sintactic. Acest fapt este relevat de testele pe care le-am propus: decupajul referenţial, posibilitatea schimbării topicii termenilor şi a dislocării lor, caracterul facultativ ori compatibilitatea cu mărcile apozitive. De asemenea, relaţiile care se stabilesc între termenii sintagmelor sunt, în mod evident, diferite: de natură semantică sau discursivă, în cazul apoziţiei propriu-zise, şi de natură sintactică pentru atribute. Relaţia sintactică pe care o angajează atributul categorial este una de subordonare faţă de suport, idee susţinută şi de testul acordului în caz.

Considerăm, prin urmare, că atributul categorial poate fi încadrat în rândul celorlalte tipuri de atribute existente şi că este mai oportună revizuirea etichetelor de apoziţie „închisă" sau neizolată prin care era frecvent calificat în cercetările anterioare.

Referinţe bibliografice

Combettes, B., 2000, „L'apposition comme unité textuelle et constituant phrastique: approche diachronique", în *Langue française*, 125, pp. 90–105.

Diaconescu, I., 1989, *Probleme de sintaxă a limbii române*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, pp. 127–207.

Forsgren, M., 2000, „Apposition, attribut, épithète; même combat prédicatif?", în *Langue française*, 125, pp. 30–45.

Guţu-Romalo, V., 1973, *Sintaxa limbii române. Probleme şi interpretări*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică., pp. 43–61.

Hodiş, V., 1990, *Apoziţia şi propoziţia apozitivă*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică.

Irimia, D., 2000, *Gramatica limbii* române, Iaşi, Editura Polirom, pp. 509–518.

Maingueneau, D., 1994, *Syntaxe du français*, Paris, Hachette (ediţia a II-a: 1999).

Miron-Fulea, M., 2005, *Numele proprii. Interfaţa semantică-sintaxă*, Bucureşti, Editura Universităţii din Bucureşti.

Neveu, F., 2000, „Quelle syntaxe pour l'apposition? Les types d'appariement des appositions frontales et la continuité référentielle", în *Langue française*, 125, pp. 106–124.

Noailly, M., 2000, „Apposition, coordination, reformulation dans les suites de deux GN juxtaposes", în *Langue française*, 125, pp. 46–59.

Picabia, L., 1991, „Article zéro et structures apposes", în *Langages*, 102, pp. 88–102.

Picabia, L., 2000, „Appositions nominales et déterminant zéro: le cas des appositions frontales", în *Langue française*, 125, pp. 71–89.

înţelese ca rectificând ceea ce le precedă sau substituindu-se acestora, ca o mai bună aproximare a ceea ce e de spus". (GALR, II, 2005: 623)

BDD-V747 © 2007 Editura Universităţii din Bucureşti
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)

Pop, L., 2001, „Le détachement dans le groupe nominal: l'hypothèse de la conversion pragmatique", în *Le syntagme nominal: syntaxe et sémantique*, Artois Presses Université, pp. 253-272.
Riegel, M., J.-C. Pellat, R. Rioul, 1994, *Grammaire méthodique du français*, Paris, Presses Universitaires de France (ediţia a III-a: 1997).
Van de Velde, D., 2001, „Les structures nominales dénominatives", în *Le syntagme nominal: syntaxe et sémantique*, Artois Presses Université, pp. 289-311.
Gramatica limbii române, 2005, Bucureşti, Editura Academiei Române.
Gramatica limbii române, 1966, Bucureşti, Editura Academiei.

BDD-V747 © 2007 Editura Universității din București
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:33:33 UTC)